

Комунальний заклад вищої освіти  
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»  
Запорізької обласної ради  
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи  
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

## **БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА**

Особливості проявів творчої уяви дітей дошкільного віку із  
загальним недорозвиненням мовлення

Виконала студентка групи СО-4  
спеціальності 016 Спеціальна освіта  
Коваль Ольга Володимирівна  
Керівник: Дергач М. А.  
Рецензент: Застело А. О.  
Нормоконтроль: \_\_\_\_\_ Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя  
2021 р.

## РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 59 с., 3 табл., 3 рис., 52 джерела, 5 додатків.

Об'єкт дослідження: уява дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Мета дослідження: виявити та охарактеризувати особливості проявів творчої уяви дітей дошкільного віку із ЗНМ та розробити методичні рекомендації для батьків щодо можливостей та шляхів розвитку творчої уяви дошкільників із ЗНМ.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення та аналіз науково-методичної, педагогічної, психологічної літератури), емпіричні (бесіда, спостереження, вивчення продуктів творчості дітей, експеримент), діагностичні: «Намалюй що-небудь» (Р. Немов), «Скульптура» (Р. Немов), «Придумай гру» (М. Яновська).

Уява – це психічний процес, що полягає в створенні нових образів шляхом переробки матеріалів сприйняття і уявлень, отриманих в попередньому досвіді, своєрідна форма відображення людиною реальної дійсності в нових, незвичних, несподіваних поєднаннях і зв'язках. За допомогою уяви діти здатні передати свої внутрішні враження у вигляді образу, «уявити» їх, і створити чуттєво виразний образ (словесний, звуковий, живописний, пластичний) в матеріалі та мові того чи іншого виду мистецтва.

У дітей із загальним недорозвиненням мовлення уявлення про предмети є неточними і неповними через бідний словниковий запас, тож творча уява відстає від норми розвитку, що підтверджено результатами даного дослідження.

ДІТИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ  
МОВЛЕННЯ, УЯВА, ТВОРЧА УЯВА, ФАНТАЗІЯ

## ВСТУП

Актуальність обраної теми полягає в тому, що сучасний стан проблеми розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку з нормальним і порушеним мовленнєвим розвитком свідчить про наявність протиріч між: визнанням важливості уяви в житті дитини і недостатнім вивченням особливостей розвитку уяви дітей із загальним недорозвиненням мовлення; потребою практики в сучасних методиках, технологіях, програмах з розвитку творчої уяви дітей із загальним недорозвиненням мовлення і відсутністю даних матеріалів.

У педагогічній психології питання, безпосередньо пов'язані з проблемами формування і розвитку творчої уяви у дітей різних вікових груп, слабо відпрацьовані, хоча цей напрямок представляє величезний потенціал для реалізації резервів комплексного підходу в навчанні і вихованні.

Проблемою дослідження дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення займалися такі науковці: Р. Левіна, Н. Нікашина, Г. Жаренкова, Г. Чіркїна, Н. Жукова та інші.

Зв'язок уяви та мовлення висвітлили у своїх дослідженнях: В. Глухов, Ж. Журавльова, О. Науменко, О. Запорожець, Л. Зайцева та інші.

Психологічні дослідження особливостей дитячої творчості здійснювали Л. Виготський, З. Венгер, С. Рубінштейн та інші.

Безсумнівно, особливий інтерес представляє дослідження творчої уяви у дітей із ЗНМ, так як своєрідність в розвитку мовлення створює певні труднощі в розвитку пізнавальних процесів. Діти з вадами мовлення з великими труднощами оволодівають узагальнюючим значенням слова, що, безумовно, впливає на рівень розвитку творчої уяви.

Обмеженість спілкування з дорослими та однолітками позбавляє дітей з порушеннями мовлення необхідного обсягу інформації і знання прийомів реконструкції наявних уявлень. Тому процес уяви в даному випадку виконує

крім відбивної ще і компенсаторну функцію. Однак в спеціальній літературі порівняно мало даних про особливості творчої уяви у дітей з ЗНМ.

Саме з цієї причини проблема вивчення особливостей розвитку творчої уяви дошкільників з нормальним та порушеним мовлення і визначення педагогічних умов, що забезпечують формування даної психічної функції у цих дітей, набуває особливої гостроти.

Все це зумовлює проведення дослідження для знаходження нових даних щодо проблеми розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Оскільки тема нашої роботи передбачає дослідження дітей-сиріт, то це дозволить внести нові дані про особливості уяви дітей-сиріт із ЗНМ, бо ця проблема в дослідженнях ще широко не розглядалася.

Об'єкт дослідження: уява дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Предмет дослідження: творча уява дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Мета дослідження: виявити та охарактеризувати особливості проявів творчої уяви дітей дошкільного віку із ЗНМ та розробити методичні рекомендації для батьків щодо можливостей та шляхів розвитку творчої уяви дошкільників із ЗНМ.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукової-методичної літератури визначити основні характеристики уяви як психічного процесу.

2. Узагальнити наукові дані про загальне недорозвинення мовлення дошкільників та охарактеризувати особливості прояву творчої уяви дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

3. Виявити особливості творчої уяви дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення та розробити методичні рекомендації для батьків щодо розвитку творчої уяви дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.

Використані методи дослідження:

– теоретичні методи: вивчення та аналіз науково-методичної, педагогічної, психологічної літератури.

– практичні методи (емпіричні): бесіда, спостереження, вивчення продуктів творчості дітей; діагностика, аналіз отриманих даних, подання їх в таблицях та схемах.

Використані психодіагностичні методики: «Скульптура» (Р. Немов), «Намалюй що-небудь» (Р. Немов), «Придумай гру» (М. Яновська).

База дослідження: Запорізький обласний спеціалізований будинок дитини «Сонечко» ЗОР м. Запоріжжя. Діти-сироти віком 4-5 років із загальним недорозвиненням мовлення: п'ять дівчат та чотири хлопця.

Методологічне підґрунтя дослідження:

– вчення про методи комплексної діагностики і корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей (Л. Волкова, Р. Лалаєва, В. Лубовський, О. Лурія, О. Мастюкова та ін.);

– концепція про структуру мовних знань, механізми їх засвоєння та особливості оволодіння мовленнєвою діяльністю на практичному рівні в процесі нормального і порушеного онтогенезу (М. Жинкін, О. Леонтєв, Р. Левіна та ін.);

– вчення про єдність мовленнєвого і психічного розвитку (Б. Ананьєв, Л. Виготський, І. Зимня, О. Леонтєв, О. Лурія, О. Усанова та ін.);

– вчення про загальні і специфічні особливості нормального і аномального розвитку (Л. Виготський, Т. Власова, Р. Левіна, В. Лубовський, Ж. Шиф та ін.).

Структура бакалаврської роботи: вступна частина, основна частина, список використаних джерел і додатки.

Загальний обсяг становить 59 сторінок, з них основний зміст роботи викладено на 39 сторінках.

## ВИСНОВКИ

Проведене теоретичне та емпіричне дослідження особливостей проявів творчої уяви дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення дозволяє зробити такі висновки:

1. Узагальнення різних підходів до трактування поняття «уява» в психолого-педагогічній літературі, дало змогу визначили, що уява – це психічний процес, який полягає в створенні нових образів шляхом переробки матеріалів сприйняття і уявлень, отриманих в попередньому досвіді, своєрідна форма відображення людиною реальної дійсності в нових, незвичних, несподіваних поєднаннях і зв'язках. До параметрів творчої уяви відносять: здатність висловлювати широке різноманіття ідей, здатність породжувати нові нестандартні ідеї, здатність висловлювати якомога більше ідей та вміння представити різні ідеї в тій чи іншій ситуації.

2. Аналіз психолого-педагогічної літератури дав можливість охарактеризувати особливості проявів творчої уяви у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Для дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення характерне використання штампів, інертність процесу уяви, стомлюваність та тривалі перерви в роботі. Асоціації носять відсталий, стереотипний характер, а образи, які виникають в уяві дітей не завжди відповідають запропонованим їм словесним описам. Процеси творчої уяви характеризуються недостатньою гнучкістю і пластичністю, відзначається емоційна бідність змісту продуктів творчості. Малюнки дітей відрізняються бідністю змісту, спостерігається неможливість виконати малюнок за задумом, придумати нову саморобку або споруду. У цих дітей виявляється схильність малювати у своїй уяві сумні, песимістичні, безрадісні картини, уявлення і образи часто не мають сили, яскравості, чіткості, логічної достовірності, тонких смислових відтінків.

3. Аналіз результатів діагностування творчої уяви дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення, які були отримані в ході проведеного емпіричного дослідження дали змогу виявити рівень розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

За результатами методики «Намалюй що-небудь» (Р. Немов) одна дитина показала високий рівень розвитку творчої уяви 11,1%, три – середній рівень розвитку – 33,3%, а п'ять – мають низькі показники розвитку творчої уяви – 55,6%. За результатами методики «Скульптура» (Р. Немов) у трьох випробуваних виявився високий рівень розвитку творчої уяви – 33,3%, двох – середній – 22,2%, чотирьох – низький рівень розвитку творчої уяви – 44,4%. За результатами методики «Придумай гру» (М. Яновська) двоє випробуваних показали середній рівень розвитку вербальної уяви та фантазії – 22,2%, семеро випробуваних мають низькі показники розвитку вербальної уяви та фантазії – 77,8%.

Можемо зробити висновок, що у випробуваних дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення переважає низький рівень розвитку творчої уяви (59,3%), що, безперечно, потребує корекційного втручання в боку педагогів та батьків.

З урахуванням отриманих в ході дослідницької роботи даних розроблено методичні рекомендації батькам дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення, щодо розвитку творчої уяви.

Вважаємо, що в подальших наукових кроках варто зосередитися на пошуку та перевірці ефективності методів розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.